

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET DUMME MOSSE

Skötselplanen är översiktlig och behandlar disposition och skötsel av mark och vatten samt anordningar för friluftslivet. Skötselplanen omfattar dels denna text-dels dels bilagda kartor.

ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

Naturförhållanden

Dumme mosse är en platåmosse som sluttar en aning åt norr. Dräneringen sker via bäckar och dråg, vilka har en huvudsaklig nordlig till nordostlig orientering. Den sydvästra delen dränerar mot Nissan. Längre norrut dräneras mossarna mot Dummeån och Domneådammen. I söder börjar mossystemet med Ulvakullsmossen som är avskild från huvuddelen genom den bank som tidigare utgjorde järnvägen mellan Jönköping och Ulricehamn. Avrinningen sker via Sandserydsån och Tabergsån ner till Vättern.

Mossen består av två långsträckta huvuddelar. Mellan dessa skjuter en tunga av fastmark in på vilken flera rullstensåsar finns. Ute i mossen förekommer två karaktäristiska fastmaksbildningar, dels fast berggrund som t ex Ulvakullen och Barnö, dels sedimentbildningar av sand som t ex Sandreveln samt åsar och öar i södra delen av Store mosse.

De centrala delarna av mossen utgörs av kalmosse. Vegetationen i höljorna domineras av vitmossor, medan tuvorna domineras av ljung. På mosseplanet förekommer också en del gölar.

På mossens ytterområden, som är något bättre dränerade, växer kantskogen. Mot laggen växer lite större tallar, storleken minskar successivt mot kalmossen.

Laggen vegetation är av kärrtyp. Bitvis finns ett buskskikt av björk. Man kan urskilja dels fattigkärr, dels rikkärr. Svartebäcken svämmar över ett stort område och bildar ett medelrikkärr, ett av Dumme mosses botaniskt sett rikaste områden. Sandserydsån, Jäboån, Dunkehallaån och Trollabäcken rinner alla tvärs över mossen och har fastmarksvatten med sig. Mitt på mossen rinner de genom grunda sänkor s k dråg. De bildar alla fattigkärsamhällen. Fattigkärren har ett bottenskikt med övervägande vitmossor. I fältskiktet ingår många gräsarter, starr och halvgräs.

1998-08-13

231-3241-89

Jäboån är kraftigt meandrande. I åns fåra växer en frodig kärrvegetation. Trollebäckens stränder domineras av tall och björkbestånd.

På Sandreveln växer tall med ett heltäckande bottenskikt av lavar. Skogen på fastmarksöarna består mest av tall av hedtyp och är förhållandevis opåverkad. Något omfattande skogsbruk har inte bedrivits. Mindre skogsvårdsåtgärder och plockhuggning har förekommit.

Mossens storlek och relativa orördhet gör att ett flertal skygga och störningskänsliga arter kan trivas där. Särskilt värdefulla miljöer för vilt och fåglar är Domneådammen och fågelskyddsområdet, Store mosse, västra sidan av Dumme mosse norr om Rv 40, samt området söder om gamla Ulricehamnsbanan. Sett i en mindre skala så är mosaiklandskapet i mossens kantzoner av stor betydelse. Den rika mosaiken av fastmark, kärr och mosse, är lämplig för både födosök och skydd.

Det är också av stor betydelse för fågellivet att vattenståndet i Domneådammen hålls konstant under häckningstiden.

Dumme mosse har ett mycket stort landskapsbildsmässigt värde.

Kulturhistoriska förhållanden

Dumme mosse hade redan för 100-tals år sedan betydelse för kommunikationerna. Den har varit ett besvärligt och farligt hinder att ta sig över för att komma till och från Jönköping.

Gamla Nissastigen passerade förmodligen mossen längs nuvarande järnvägsbank för Ulricehamnsbanan. Mycket tyder på att danskarna med Ransar i spetsen gick den vägen år 1567. Nissastigen ersattes senare av en göteborgsväg som hade ungefär samma sträckning som nuvarande Göteborgsvägen. Kungastena vid Knutshult vittnar om att vägen fanns i det läget år 1676.

På och kring mossen finns flera namn som talar om att mossen har uppfattats som en vildmark t ex Tranebo, Älgafall, Ulvakullen och Skallerrödjorna.

Mark- och vattenanvändning

Skogsbruk har bedrivits på en del fastmarksdelar. Kommunens jakträtt arrenderas ut till olika arrendatorer på 1-årskontrakt.

Rv 40 passerar över Dumme mosse. Söder om Rv 40 går banvallen för gamla Ulricehamnsbanan. En kraftledningsgata med sträckning nordväst-sydost korsar genom reservatets centrala delar.

Domneådammen regleras genom vattendom (AD 58/1940 Domneån).

1998-08-13

231-3241-89

Anordningar för friluftsliv och tillgänglighet

Mossen kan nås från kringliggande vägar och Rv 40.

Besökare till reservatet kan idag parkera vid Jönköpings Flygplats, Axamo Camping samt vintertid också vid Hallbystugan. En parkeringsplats för ett tiotal bilar har nyligen iordningställts vid reservatsgränsen söder om flygplatsen utmed gamla banvallen. Därifrån ansluter man direkt till Dummemosseleden som följer banvallen någon kilometer fram till Sandreveln innan den viker av ut på mossen. Vid Sandreveln finns flera grillplatser iordningställda. Här kan också handikappade parkera bilen. Mulltoa finns.

Den gamla Dumme-mosseleden på ca 6 km har idag utvidgats med ytterligare 5-6 km. Leden är till största delen spångad. Från Sandreveln är ca en kilometer av leden handikappatillgänglig genom att spången är breddad till rullstolsbredd. Leden har gjort en representativ del av mossens olika delar lättillgänglig för allmänheten.

Utbyggnaden av flygplatsen har medfört att anslutningsstigen från flygplatsparkeringen är nästan 1,5 km lång och följer staketet runt flygplatsen.

Vintertid erbjuder mossen fin skidterräng. Vid Hallbystugan utgår en 15 km lång kryssmarkerad skidled som har utrustats med rastplatser och vindskydd. Ett anslutningsspår finns från Axamo Camping.

Slitage och störningskänslighet

Delar av mossen hyser ett störningskänsligt fågelliv. Norra delen utgör del av större fågelskyddsområde med tillträdesförbud under viss tid av året (1 mars- 31 juli).

Störningskänsliga områden i övrigt är Store mosse, västra sidan av Dumme mosse samt området söder om gamla Ulricehamnsbanan.

Dumme-mosseleden är förlagd till södra delen av mossen, lättillgänglig för allmänheten utan att beröra reservatets känsligaste områden.

Hallbyleden är enbart en vinterled. Slitage och störningar på mark och vegetation blir normalt mycket små under denna tid på året.

1998-08-13

231-3241-89

Inventeringar

Johansson, Sven 1975

Dumme mosse Jönköpings kommun

Botanisk inventering, växtekologisk kartering

Länsstyrelsen i Jönköpings län, naturvårdsenheten

Ornitologiska klubben Bankeryd 1975

Dumme mosse Jönköpings kommun

Länsstyrelsen i Jönköpings län, naturvårdsenheten

Arbetsgruppen för översiktlig naturinventering och naturvårdsplanering inom
Jönköpings kommun 1980

Naturinventering Jönköpings kommun

1998-08-13

231-3241-89

DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN SAMT ANORDNINGAR FÖR FRILUFTSLIVET

Övergripande mål

Det övergripande målet för naturreservatets skötsel skall enligt beslutet vara att bevara myrens naturliga hydrologiska system så att myrens olika delar bildar en ekologisk helhet. Vegetationen ska tillåtas ha en fri och naturlig utveckling.

Den fastmarksskog som inryms i reservatet skall tillåtas en fri utveckling i kontrast till omgivande kulturskog. Axamoskogen, skötselområde 1, utgörs dock av planteringar. Där skall målsättningen för skötseln vara att garantera en övergång till friluftsskogen runt Axamosjön med gemensam skötsel och målsättning enligt Jönköpings kommuns skogsbruksplan för området.

På och kring mossen finns en mängd olika fornlämningar bl a slagvarpar, kolningsgropar, offerkälla, domarring och hålvägar. Målsättningen skall vara att med information och lämplig skötsel göra besökare uppmärksamma på några av de tydligare fornlämningarna.

För att bibehålla myrmarkens vetenskapliga värden, för växtlivet och för det störningskänsliga djurlivet skall besökare hänvisas till väl organiserade angöringsplatser och markerade leder.

Skötselområden

- Skötselområdena är:
- 1) Axamoskogen, bilaga S1.
 - 2) Flygplatsentrén, bilaga S2.
 - 3) Sandreveln och banvallen, bilaga S3.
 - 4) Fågelskyddsområdet, bilaga S4.

Skötselområdenas läge framgår av en översiktskarta, bilaga S5.

Skötselområde 1) Axamoskogen

Beskrivning: Talldominerande planteringar i åldern 15-55 år. Tre bestånd (1, 2, 3) på torvmark (enligt skogsbruksplan -86). Järnframställningsplatser.

Målsättning: Området skall på sikt övergå i friluftsskogen kring Axamosjön. Skötseln av planteringarna bör därför samordnas med kommunens skötsel av intilliggande skogsmark. Aktuell skogsbruksplan från 1996 kan med fördel an-

1998-08-13

231-3241-89

vändas som underlag med tillägg enligt nedan. Särskild hänsyn skall tas till områdets natur-och friluftsvärden samt till områdets kulturhistoriska värden.

Åtgärd: Observera att vissa delar utgör kantskog och därför skall undantas från alla åtgärder. Bryn och områden av sumpskogskaraktär (dvs fuktiga och våta vegetationstyper) lämnas utan åtgärd. Det är viktigt att poängtera att just dessa fuktigare områden i regel utgör kantzon mellan fastmark och våtmark och därför skall lämnas utan åtgärd, dock minst en trädlängdsbredd. Där bryn saknas skall målsättningen på lång sikt vara att återskapa dessa.

Tydligare slaggvarpar och kolningsgropar hålls i möjligaste mån fria från träd- och buskvegetation.

Skötselområde 2) Flygplatsentrén

Beskrivning: En anslutningsstig till Dumme-mosseleden går utmed Sandserydsån genom ett tätvuxet självföryngrat blandskogsparti och därefter genom nära 100-årig naturskogslig gran- och tallskog. Mer eller mindre tydliga spår av slaggvarpar och riklig förekomst av kolningsgropar, tyder på att här har i äldre tider förekommit järnframställning.

Målsättning: Målsättningen är att lämna skogen för fri utveckling. Vissa kolningsgropar och slaggvarpar skall skötas i syfte att "ta fram" fornminnena.

Åtgärd: Ett smalt område norr om ån, öppnas upp i syfte att skapa kontakt med skogspartiet som ligger norr om, vilket innehåller flera fornminnen. För att ta fram de tydligaste kolningsgroparna och slaggvarparna röjs träd och buskar bort i och runt fornminnena.

Informationsskyltar, som berättar om järnhanteringen förr, och beskriver läget på några slaggvarpar och kolningsgropar i terrängen, placeras i Dummemosseledens korsning med Sandserydsån. Utarbetning av informationstext och utval av lämpliga fornminnen görs i samråd med länsantikvarien.

Skötselområde 3) Sandreveln och banvallen

Gamla Nissastigen

Beskrivning: Den passerade förmodligen reservatet via Sandreveln. Enligt Länsstyrelsens fornlämningsregister benämns stigen, gammal färdväg (Nissastigen) fördelad på färdväg, hålvägar, stigar och kavelbro. Tydliga spår bland annat från hålvägar syns än idag. Sträckningen går från öster, över banvallen i reservatsgränsen och därefter söder om banvallen förbi "Brittas Källa" fram till grillplatsen. Därifrån syns en fortsättning ut till Sandrevelns nordvästligaste hörn. En nedsjunkna kavelbro vittnar om sträckningen västerut över mossen mot Föreberg.

1998-08-13

231-3241-89

Målsättning: Målsättningen är att hålla sträckningen från Brittas Källa till Sandrevelns nordligaste hörn väl synlig.

Åtgärd: Sträckningen Brittas Källa - grillplatsen är en väl upptrampad stig. Den kräver ej någon skötsel i nuläget. Sträckan grillplatsen ut till Sandrevelns nordvästligaste del hålls fri från träd och buskar 1 meter på var sida om befintlig väg. Där vägen ej kan urskiljas i terrängen röjs en tänkt väg så att sträckningen framträder ända fram till mossekanten. Vägen passerar två kolbottnar. Även de hålls fria från träd och buskvegetation.

Informationsskyltar sätts upp i anslutning till grillplatsen. Skyltarna bör beskriva sträckningen på och historiken bakom färdvägen. Informationen bör även beröra kolbottnarnas uppkomst.

Gravgrupp och domarring

Beskrivning: Intill Dummemosseleden ett 100-tal meter från banvallen ligger en gravgrupp bestående av 2 rösen (4,5 och 8 m i diameter) och 1 domarring bestående av 5 klumpstenar.

Målsättning: Målsättningen är att hålla lämningarna synliga.

Åtgärd: Genom röjning av undervegetation öppna upp i och runt domarring och rösen. Enkel informationstavla sätts upp vid leden.

Brittas källa

Beskrivning: Strax intill gamla banvallen på väg ut mot Sandreveln ligger en offerkälla "Brittas Källa". Källan är omkring 1,5 m i diameter och omkring 1 m djup.

Målsättning: Målsättningen är att bevara och sköta den gamla offerkällan.

Åtgärd: Trapporna ner mot källan med dess omedelbara närhet skall underhållas och skötas kontinuerligt. Informationsskylten ses över i samband med skyltning för "Nissastigen".

Grillplats

Beskrivning: På sandreveln vid banvallen finns en grillplats. Tre grillar och ett vedskjul är iordningställda nere i gropen. En handikapptillgänglig mulltoa finns också.

Målsättning: Grillplatsen skall hållas tillgänglig för både handikappade och ickehandikappade.

Åtgärd: Kontinuerlig tillsyn av grillplatsen, vedförsörjning, sophämtning och städning av mulltoan. En rullstolsramp iordningställs ner till gropen enligt handikappnormer. Ved till grillplatsen kan denna planperiod huggas inom område som framgår av skötselplanekartan. Uppläggningsplats för ved iordningställs på lämplig plats ovanför gropen.

Banvallen

Beskrivning: Gamla Ulricehamnsbanan går genom reservatet. Järnvägen är borttagen men banvallen ligger kvar.

1998-08-13

231-3241-89

Målsättning: Banvallen skall i så stor utsträckning som möjligt smälta in i landskapsbilden.

Åtgärd: Banvallen hålls fri från träd och buskvegetation genom återkommande röjningar.

Skötselområde 4) Fågelskyddsområde

Beskrivning: Norra delen av reservatet har stor betydelse för fågellivet och ingår i ett större fågelskyddsområde, med tillträdesförbud under tiden den 1 mars - 31 juli.

Målsättning: Målsättningen är att bevara området ostört.

Åtgärd: Inga andra åtgärder än uppsättning och skötsel av skyltar vad gäller fågelskyddsområdets tillträdesförbud får göras.

Övrig mark och vatten

För övrig mark och vatten, det vill säga mosse med kantskog, kärr med laggar och dråg, vattenområden och övrig fastmark får inga andra åtgärder än uppsättning av skyltar och underhåll av leder göras.

Vandrings- och skidleder

Ledernas sträckning framgår av karta, bilaga S6.

Dumme-mosseleden

Beskrivning: Dumme-mosseleden är en ca 5 km lång delvis spångad sommarled. Leden når man via reservatets parkering vid banvallen eller via en anslutningsstig på ca 1,5 km från parkeringsplatsen vid Jönköpings flygplats. Leden har nyligen förlängts med ytterligare ca 4 km. Anslutningsstig finns från Göteborgsvägen. Vidare har 1 km breddats för att kunna ta emot rullstolsbundna besökare.

Målsättning: Målsättningen är att skapa goda förutsättningar för friluftslivet, med minsta möjliga risk för slitage och störningar.

Åtgärder: Kontinuerligt underhåll av spänger och eldplatser. Inga nya ledsträckor planeras.

Vinterleden

Beskrivning: Från Hallbystugan utgår IF Hallbys vinterled. Det är en kryssmarkerad ca 15 km lång vinterled med 6 vindskydd. Sträckningen går norr om riksväg 40 utan att beröra fågelskyddsområdet.

1998-08-13

231-3241-89

Målsättning: Målsättningen är att skapa goda förutsättningar för friluftslivet, med minsta möjliga risk för slitage och störningar.

Åtgärder: Kontinuerligt underhåll av leden och vindskydden inklusive städning, soptömning och vedförsörjning.

Faunavård och jakt

Beskrivning: Rätt till jakt strider ej mot reservatets intentioner och föreligger inom hela reservatet.

Målsättning: Eftersom reservatet är livligt frekventerat sommar som vinter är det utomordentligt viktigt att jägare tar största möjliga hänsyn till friluftslivet.

Åtgärder: För faunavårdande åtgärder krävs samråd med Länsstyrelsen.

Förnyade jaktarrenden prövas i samråd med Länsstyrelsen.

Befintliga jaktorn och siktgator skall underhållas och skötas av jakträttsinnehavaren. Länsstyrelsen ansvarar för att karta över jaktorn och siktgator tas fram.

Kraftledning

Beskrivning: En kraftledningsgata med sträckning nordväst-sydost korsar genom reservatets centrala delar. Ytterligare en ledning korsar mossen vid Olsbo.

Målsättning: Den övergripande målsättningen är att bevara områdets naturliga hydrologiska system.

Åtgärder: Åtgärder som krävs för underhåll av befintliga kraftledningar och kraftledningsgator får utan hinder utföras inom kraftledningsområdet. Åtgärderna skall i möjligaste mån utföras på tjälad mark så att minsta möjliga skada på mark uppstår. Åtgärderna skall föregås av samråd med naturvårdsförvaltaren.

TILLSYN

Tekniska nämnden, Jönköpings kommun.

INFORMATION

Naturvårdsförvaltaren i samråd med Länsstyrelsen ansvarar för att basuppskyltning, hänvisningsskyltar, informationsfolder med karta, särskild information om flora, fauna och kulturmiljövärden utreds och tas fram, senast december 1999.

1998-08-13

231-3241-89

REVIDERING AV SKÖTSELPLAN

Skötselplanen gäller för överskådlig framtid vad gäller i planen angivna mål. De åtgärder som anges i planen skall dock ses över vart 10:e år.

DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING

Naturvårdsförvaltningen ansvarar för att Nyckelbiotopsinventering (NBI) enligt Skogsvårdsstyrelsens metodik utförs, under 1999, samt att uppföljning av NBI görs innan skötselplanen omprövas. Länsstyrelsen ansvarar för att fågelinventeringen och den botaniska inventeringen, båda från 1975, följs upp. Detta skall också göras under 1999.

Behov av ytterligare grunddokumentation om naturreservatet föreligger, exempelvis insektsinventering och hydrologisk grunddokumentation. Detta kommer att prövas inom ramen för Länsstyrelsens miljöövervakning inom skyddade områden som är under uppbyggnad.

FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Bekostas av staten:

Inköp, uppsättning och underhåll av gränstolpar.

Framställning och uppsättning av informationsskyltar.

Informationsfolder. Dokumentation, uppföljning och miljöövervakning.

Bekostas av kommunen:

Allmänt underhåll och tillsyn. Utförande och uppföljning av Nyckelbiotopsinventering.

BILAGOR

- S1. Karta skötselområde 1
- S2. Karta skötselområde 2
- S3. Karta skötselområde 3
- S4. Karta skötselområde 4
- S5. Översiktskarta
- S6. Karta med anordningar för friluftslivet